Maria Vaalavuo

11.3.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 12.3.2021

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta koskien Suomen EU-politiikkaa. THL pitää hyvänä selonteosta ilmi käyvää Suomen aktiivista ja rakentavaa roolia EU-areenalla. THL katsoo, että Suomen lyhyen ja pitkän aikavälin etuna on ajaa EU-tasolla sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ekologisen kestävyyden tavoitetta pohjoismaisen hyvinvointivaltion arvoja kunnioittaen.

THL on yhtä mieltä selonteon kanssa EU:n positiivisista vaikutuksista Suomessa, joskin selonteossa voisi paremmin tuoda esiin niitä haasteita, joita Suomella mahdollisesti on EU:n politiikkatoimenpiteiden kanssa esimerkiksi Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvajärjestelmän etuuksien suhteen.

THL katsoo, että EU on Suomelle ensisijainen laajamittaisen vaikuttamisen areena sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyyden ajamiseksi niin Suomessa, Euroopassa kuin globaalistikin. Suomi hyötyy sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamisesta myös muualla Euroopassa ja siksi Suomen tulisi voimakkaasti ajaa esimerkiksi EU:n sosiaalisten oikeuksien pilarin toimeenpanoa. Suomella on paljon annettavaa EU:n sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseen pohjoismaisen hyvinvointivaltion näkökulmasta. Suomen tulisi tukea sosiaalisen ulottuvuuden roolia eurooppalaisessa ohjausjaksossa tutkittuun tietoon perustuen.

THL kannattaa Suomen linjaa siitä, että kansalaisten hyvinvoinnin edistäminen on EU-politiikkamme lähtökohta. Toisaalta THL huomauttaa, että hyvinvointitalousajattelussa hyvinvointiin investoimisen ja hyvinvoinnin lisäämisen tulisi olla itseisarvo ja tärkein päämäärämme eikä talouskasvun väline, kuten selonteossa mainitaan. THL tukee täysin Suomen panostusta yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon sekä perheen ja työn yhteensovittamisen edistämiseksi EU-politiikassaan. Lisäksi THL katsoo, että yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseksi ja parhaiden käytäntöjen jakamiseksi tulisi edistää etenkin tutkimusyhteistyötä kehittämällä.

Selonteossa esiintuotu monipuolinen yhteistyö EU:ssa terveysuhkien torjumiseksi on tärkeää. Nykyisessä COVID-19-pandemiassa on nähty, että laaja yhteistyö on edellytys niin haittojen minimoimiselle kuin ripeälle toipumiselle; aiempi yhteistyö on ollut riittämätöntä ja hyväksytty EU:n terveysalan ohjelmien vahvistaminen perusteltua. THL on selonteon kanssa yhtä mieltä siitä, että EU:n yhteinen varautuminen ja huoltovarmuus ovat myös Suomen etu. THL on Suomen linjausten kanssa samaa mieltä myös siitä, että terveyspalveluiden järjestämisen tulee säilyä jäsenvaltioiden toimivallassa myös jatkossa. Jäsenmaiden välisellä terveydenhuoltoalan yhteistyöllä voidaan vahvistaa Euroopan terveydenhuollon toimintakykyä ja terveysturvallisuutta. Tästä ovat esimerkkinä yhteistyö lääkkeiden myyntilupien käsittelyssä sekä terveydenhuollon teknologian arvioinnissa. THL tukee myös EU-maiden vahvistuvaa yhteistyötä terveydenhuollon tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa.

Maria Vaalavuo

11.3.2021

THL katsoo, että Suomen tuki EU:n vihreän kehityksen ohjelmalle (EU Green Deal) on välttämätöntä. Suomen tulee ajaa EU:ssa kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa sosiaalisen kestävyyden näkökohdat huomioiden. Jotta EU-tasolla ilmastotoimenpiteille saadaan välttämätön kansalaisten kannatus, mahdollisten negatiivisten vaikutusten ehkäisy on tärkeää. Tässä EU:lla ja sen vihreän kehityksen ohjelmalla on merkittävä rooli. THL arvioi, että mahdollisten negatiivisten vaikutusten kompensoiminen esimerkiksi uudelleenkoulutuksen ja sosiaaliturvan kautta ovat jatkossa yhä näkyvämpi osa hyvinvointivaltion toimintaa. Ratkaisujen etsiminen EU-tasolla voisi olla tehokasta.

Selonteossa samanaikaisesti halutaan nostaa päästöoikeuksien hintaa fossiilisten polttoaineiden vähentämiseksi ja turvata eurooppalaisen teollisuuden kilpailukyky. THL arvioi, että molemmat ovat päteviä tavoitteita, mutta harvat toimet edistävät molempia. Siksi olisikin tärkeää, että tarkemmin kuvattaisiin, millä nimenomaisilla toimenpiteillä näitä tavoitteita edistetään.

THL arvioi, että tieliikenteen päästökauppaa koskeva kappale on hämmentävä. Siinä esitetään perusteluja, miksi liikennettä ei pitäisi ottaa mukaan yleiseen päästökauppaan, mutta nämä perustelut eivät auta lukijaa ymmärtämään tilannetta. Selvästi taustalla on jokin laajempi pohdinta siitä, miksi liikenne poikkeaa olennaisesti päästökauppasektoreista. Kappale jää epäuskottavaksi, ellei tätä pohdintaa avata.

Selonteossa kannatetaan eri liikennevälineitä yhdisteleviä asiakaslähtöisiä palveluita. Tämä on THL:n mielestä suotavaa. Samalla on huomattava, että liikkumispalvelut (MaaS) ovat mitä suurimmassa määrin tietopalveluja. Siksi tulee varmistaa, ettei synny tietomonopoleja ja että pelikenttä on reilu erilaisille palveluntarjoajille koko EU:n alueella. THL korostaa, että erilaiset aktiivista liikkumista edistävät toimet kuten kaupunkipyörät ja sujuvat kevyen liikenteen väylät parantavat MaaS-palvelujen kilpailukykyä henkilöautoon nähden ja ovat siten kokoaan suurempia ilmastopäästöjen vähentäjiä. Aktiivinen liikkuminen helpottaa nimenomaan “viimeisen kilometrin” liikkumista, joka on logistisesti se kaikkein kallein osuus palvelusta. Liikennepolitiikka vaatii siis yhteistyötä paikallisten, kansallisten ja EU-tason virkamiesten ja muiden toimijoiden kesken. THL katsoo, että teemaan liittyy myös merkittäviä moninaisia terveyshyötyjä.

Maatalouteen ladataan selonteossa monenlaisia odotuksia turvallisuudesta, terveellisyydestä, ilmastomyönteisyydestä, taloudellisuudesta ja ekologisesta kestävyydestä. Kaikki nämä ovat tärkeitä asioita, mutta THL katsoo, että tavoitteiden väliset ristiriidat tulisi tuoda esiin. Ilmasto-, terveys- ja monimuotoisuusperustein pitäisi tavoitella erityisesti lihankulutuksen ja -tuotannon vähentämistä Euroopassa. Ratkaisevaa on kuitenkin se, millä toimenpiteillä tämä olisi toteutettavissa taloudellisesti ja elinkeinon kannalta järkevästi ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistäen. THL arvioi, että selkeyttä lisäisi, jos otettaisiin kantaa siihen, mitä tavoitteita priorisoidaan tai millä prosesseilla ristiriitoja ratkotaan. Suomalainenkin tutkimus reilusta murroksesta ja ruokajärjestelmän oikeudenmukaisuudesta voi tarjota välineitä tähän.

THL kuitenkin kannattaa selonteossa esitettyä monipuolista näkemystä ruokapolitiikkaan, jolloin huomioon otetaan taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys ruokajärjestelmän eri osissa sekä ekologinen että ravitsemuksellinen kestävyys. Toisaalta THL katsoo, että maatalouspolitiikan vaikutus terveelliseen ruokavalioon ja ilmastonmuutokseen tulisi ottaa entistä voimakkaammin esille ja etsiä synergioita kansanterveyden edistämiseksi. THL katsoo, että EU:n tutkimusrahoja voisi kohdentaa myös ekologisten ja terveellisten ruokainnovaatioiden kehittämiseen.

Maria Vaalavuo

11.3.2021

THL pitää selonteon tavoin tärkeänä, että EU-osaaminen ja vaikuttaminen kehittyvät ja päivittyvät Suomessa. Kansallisia asiantuntijoita kannattaisi virkamieskunnan lisäksi lähettää EU:n instituutioihin myös muista valtion laitoksista suomalaisten näkökulmien ja asiantuntijuuden esiintuomiseksi EU:ssa sekä EU-osaamisen tuomiseksi Suomeen.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Tiina Laatikainen